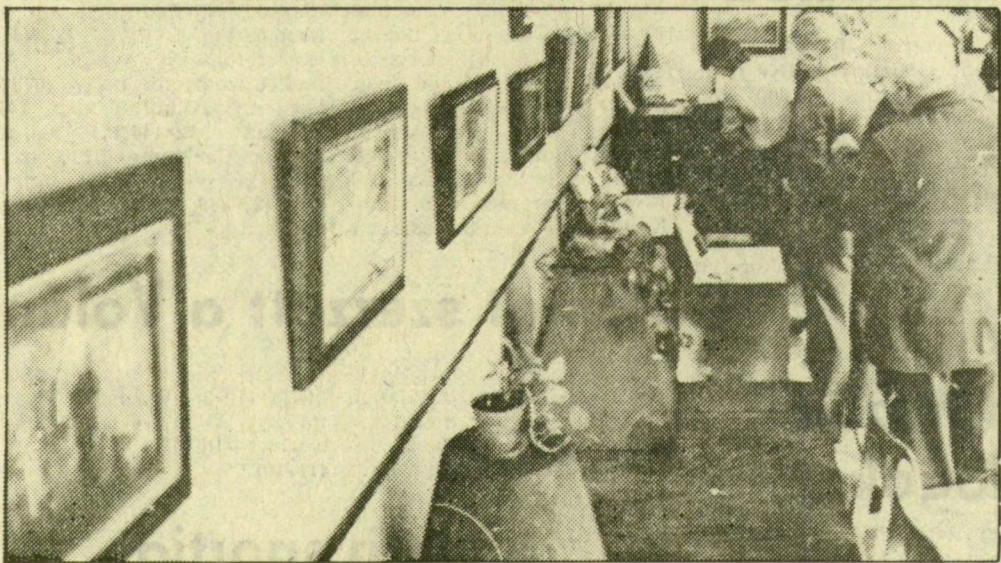

Tudományos emlékülés

Értékrend a mozgalomban

Kiállítás Ságvári Endre emlékére a gyakorlóiskolában

Ságvári Endre születésének 75. évfordulója tiszteletére tudományos emlékülést rendeztek tegnap Szegeden. Az *Értékrend az ifjúsági mozgalomban* címmel szervezett konferencia rendezői — a JATE Tudományos Szocializmus Tanszéke, a KISZ megyei ifjúságmozgalomtörténeti tanácsa, a TIT megyei történész szakosztálya, a SZAB ifjúságmozgalmi munkacsoportja — délelőtt megkoszorúzták Ságvári Endre szobrát a róla elnevezett egyetemi gyakorló általános iskolában. Ezt követően a névadó emlékének tisztelegő kiállítást nyitott meg Makk Ferencné, az iskola igazgatója, majd történészek és kisdíjak beszélgettek arról, mit jelentett Ságvári Endre számára a mozgalmi tevékenység, az elkötelezettség, az emberiség, a példamutatás.

A tudományos előadás-sorozatot a SZAB székházában Wiegand Gyula és J. Nagy László nyitotta meg délután. A plenáris ülésen

Svéd László Szövetségi politika és politikai kultúra az ifjúsági mozgalomban a 30-as, 40-es években címmel tartott előadást. Ságvári Agnes testvérbarátja személyiségét és tevékenységét, a legújabb történeti kutatások tükrében mutatta be, Balogh Tibor pedig az utókor azonosulási lehetőségeiről beszélt.

Ezután két szekcióban folytatódott a tudományos tanácskozás. Fejtl István az első szekcióban — amelynek elnöke Fábán György volt — Szocialisták maradjunk-e? címmel a szocialista orientációjú baloldaliság XX. századi sorsát elemezte. Deme Péter és Molnár István az értékek szerepét kereste, próbálta felmutatni az ifjúsági mozgalom 1944–50. közötti időszakában. Az 1950–57-es évekbeli ifjúsági mozgalmi szerveződések magyar és szovjet alapelveit Micheller Magdolna vetette össze.

A második szekcióban — Kmettykő Lajos elnökletével

— elhangzott négy előadásból kettő az úttörőmozgalmakkal foglalkozott. Germáné Vastag Györgyi, az úttörőszövetség főtítkára a mozgalom jelenének elemzése mellett ismertette a jövőre, a megújulásra vonatkozó elképzeléseket is. Az úttörőközösségek munkához való viszonyáról Nanszáké Cserfalvi Ilona tartott referátumot. Serfőző Zoltán az 1918–19-es hazai haladó diákmozgalmakról érkezett, Révész Papp Klára pedig orosz nyelv-könyvek értékszempontú elemzését adta.

A tudományos emlékülés előadói és a hozzászólók — Király Leventé, Ormándi János, Gácsi József, Kainé Tóth Magdolna, Czékus Tibor — értékrendkereső, azt felmutatni és elemezni igyekvő vállalkozása újszerű közelítését jelentette az ifjúságmozgalmi kutatásoknak —, s méltó tisztelgést Ságvári Endre emlékének.

Sz. M.

Játékok vagy vigasságok?

Kizökkent az idő — sóhajtanám Hamlettel, s mert az idő pénz, bizvást fordítanám újra Arany Jánost akár. Kizökkent a gazdálkodás. Sokan isszuk a levét, költségvetési intézmények, melyekről mind több helyütt olvasni, az adótörvénnyel például „tarthatatlan helyzetbe kerültek”. Hitelt érdemlő prognózisok szerint az egész hazai gazdálkodásunknak legalább 7–8 szűk esztendő szükségeltetik másfél évtized túlfogyasztásának kiizadásához.

Igen ám. Csakhogy ennyi idő sem kell ahhoz, hogy gallyra menjen a kultúra. Az a nemzeti kultúra mi a nemzeti gazdaság csapdájába zuhanat madárhoz hasonlóan tanácstalanul csapdossa törött szárnyait. A művelődésnek — képletesen szólva — sok helyütt postára adták a selyemzsinórt. Az intézmények gazdálkodása, a rohamos inflálódás okán, jöszörelvel kormányozhatatlanná vált. Az évszázadok, melyek ilyen tájra készülnek, tervezhetetlen, mi mennyibe kerül majd tavasszal, nyáron vagy jövő ősszel. Miként a jó öreg szofista Szókratész: csak annyit tudunk, hogy semmit sem tudunk, azt persze biztosan — vagyis hát a pénzünk nem lesz több, sőt, relatíve kevesebb. A személyi jövedelemadó várható hatása pedig kifejezetten katasztrofális helyzetbe hozza azokat a művészeti intézményeket, melyeknek tömeghatásuk okán s következtében produkcióit jelentős egyéniségek, élvonalbeli művészek hozzák létre, máskülönben nem támaszthatnak reális igényt széles körű érdeklődésre. Vagyis: már nem működhetnek abban a minőségben, amelyre létrehozták. Ilyen intézmény a — csupán csak felújításának nagykorúságába — harmincadik évebe nőtt Szegedi Szabadtéri Játékok. Tradícióival az ország legrégebbi, majd hatvanesztendőse eseményorozata. Hont Ferenc nagy ötlete, Max Reinhardt és Pietro Mascagni ábrándos víziója, Balázs Béla internacionalista álma... nem ragozom tovább.

A szegedi Játékok, mely deklaráltak, a párt máig érvényben levő közművelődési kánonja szerint is kiemelt támogatásra érdemes. Ez a párttárolt 1974-ből való. Azóta sem tudni, ki támogassa kiemelten? Csak anynyi biztos, felügyeleti szerve, a városi tanács művelődésügyi osztálya révén erre — önhírből kivül — hovatovább képtelen.

Nem tiszttem itt és most — holmi önértékelés vádjának elháríthatatlansága —

skatulyázni szerepét az ország hasonló vállalkozásaiban. Csupán idéznék egy illetékes minisztériumi tanácsos több fórumon is (folyóiratokban, rádióban) citált friss eszmefuttatásaiból. „Az állami mecenatúra elvi és gyakorlati alapjai tovább szűkülnek éppen a szabadtéri játékok tekintetében... az idegenforgalom, a turizmus szervezési és egyéb zavarai megnehezítik a nagyobb befogadóképességű és kötelezettségű szabadtéri műhelyek, vállalkozások látogatását, tovább szűkül a piac befogadóképessége — az élet színvonal csökkenése, a jeltettnél gyorsabb és nagyobb arányú infláció következtében. Thália nyári működésére mindenekelőtt a stagnálás, sőt a csökkenés volt jellemző... Ezért is elismerésre méltó, hogy Kőszegen nagyszerű operajátszási fórumot teremtettek, hogy gazdagabban alakult Veszprém szabadtéri színházi programja. Szeged és Gyula mindenképpen megerősödve lépett tovább e konfliktusos, nehézségekkel teli időszakokban, korábban megfogalmazott és kialakult feladataikat, célkitűzéseiket, hagyományait folytatták, sőt, fejlesztették, gazdagabbá tették... Színház és közönsége egymásra talált Szegeden, Gyulán, Kőszegen, Egerben, Veszprémben... Növekszik az a szemlélet és gyakorlat, hogy a szabadtéri mindinkább önellátó, vagy megközelítően ilyen legyen... Fontos, hogy a mecenatúra kiszélesítésének lehetőségeivel mégis éltek Szegeden, Gyulán, Kőszegen, Veszprémben... Kellemesen meglepő, hogy a mostanság divatos panaszok, tehetetlenkedések, a tényleg súlyosbodó gazdálkodási-gazdasági gondok ellenére több vidéki színházi műhely körül még fejlődött, javult a műszaki és az apparátust kihasználó, munkáját megkönnyítő szféra, így Szegeden, Gyulán, Kőszegen, Fertőrákoson, Miskolcon, Kisvárdán... Talán elég ennyit ízeletül: e szubvencionális kutyaszorítóban sem sáfarkodtunk lehetőségeinkel teljesen haszontalanul.

Hát akkor? A cipő azért szorít, mert a gazdasági regresszióknak még nem sikerült megálljt parancsolni, s ebben a helyzetben szükség-szerűen tart a kulturális értékek rombolásának folyamata. A hadiállapot pedig szelektív gondolkodásra ösztönöz. Mi az, amit meg kellene őrizni (hozzá se tenném, fejleszteni netán), s miről kényszerűen lemondani. Később alternatívák, de hát,

úgy hiszem, ettől a kályhától érdemes táncba indulni: mi él, mi prosperál, mire van szükség. S nem újabb légvárakat építeni.

Visszatérve a szabadtéri játékokhoz. Már eldöntött, a nézőtér rekonstrukciója, pontosabban cseréje tovább halasztódik (remélhetően nem a korróziós végsőig, az összeomlásig). Ami pedig az ügy tartalmi, művészeti részét illeti, talán nem szorul különösebb magyarázatra: összvárosi, ne mondjam, össze megyei érdek. Mert ami itt nyáron történik, ennek a régióknak, társadalmi közönségnek hozama nemcsak hírnévben, de idegenforgalomban, kereskedelembe, vendéglátásban, állami és magánszektorban egyaránt. Sokan, sokféleképpen profitálnak belőle. Olyan méretekre összehúzni a nadragyszíját tehát, amelyet a pillanatnyi költségvetése, állami dotációja diktál, gyakorlatilag azt jelentené, hogy becsukni a Dóm teret (melynek csupán kötelezően soros, évenkénti felújítása, nyári technikai üzemeltetése száz-ezrekre rög, más helyszínekre tervezni — és természetesen más cégjelzést is adni az egésznek. Mondjuk: Szegedi Nyári Szinkör. Vagy: Szegedi Szabadtéri Vigasságok. Mert az eredeti elnevezésnek, a Szegedi Szabadtéri Játékoknak patinájához — eme elvértelenített vállalkozás nem megy; méltatlan képzettságitás.

Vagy pedig? Szerencsére akad más esély, főleg nyugati példára (ahol például a világhírű operaházak minőségibb, az állami szubvencióra fejt vállalat vagy magántőke mértéke garanciája). Nálunk sem új dolog, legföljebb a kultúrában jár még gyermekcipőben: a szponzorálás. Az állami támogatás mellé érkező alapítványok, följánlások — gazdasági szférából, ahonnan az ellentételezésre egyfelől reklámhordozó lehet a kultúra propagandája, másfelől pedig a vállalatoknál, szponzoroknál adócsökkentő tényezők. A Szegedi Szabadtéri Játékok most megpróbálkozik ezzel az úttal, s első lépései nem is tűnnek reménytelennek. Jóllesz érzés lehet regisztrálni, országos és helyi érdeklődés egyaránt mutatkozik. Több helyi fogékonyság rá, a csúszda gazdasági bilincsek dacára is. Mivel a kulturális értékek rombolással sem a dolgozók, sem az ipar vezető képviselői nem szimpatizálnak.

Az utolsó órában vagyunk. Majd látjuk...

Nikolényi István

Átutazóként

Baka István költői estje a Royal kávéházban

„Mint aki egy kihűlt városterem / padján riad fel téli reggelen / átutazóként így születtem én...”

Az 1979-ben Szegeden napvilágot látott GAZDATALAN HAJÓK (Szegeden élő fiatal költők antológiája) előszavában Ilia Mihály így jellemezte (az akkor még egykötetes Baka István költői világát — éppen a többi fiatal költő. Belányi György, Petri Csathó Ferenc, Gézi János, Zalán Tibor, Téglás Imre fellepésével kapcsolatban) „szándéka ellenére is erős vonzást gyakorol rájuk, sőt óhatatlanul hatást is. Ennek a költőnek már felreismertethetetlen saját hangja van a kortársi magyar lírában, kötött formák, erős gondolatosság, magyarság, emberiség nagy költői témájának mély átélése. Vonzása nyilván csak a hely azonosságában van meg, a közelségben, de a példája nem véletlen, és a vele együtt szólók szerencsésnek vélhetik mindezt.”

1978-ban, tehát az említett antológia megjelenése előtt, a MOZGO VILÁG áprilisi számában, annak is „KÖLTŐK FELELNEK” című fejezetében Baka István így vall önmagáról, a magyar és világirodalom őt ért hatásairól, valamint saját költészetéről: „1948. július 25-én születtem Szekszárdon. (1967–72: egyetem évek Szegeden.) 1969 februárja — első megjelenése a Tiszatírában. (1972–74. Szekszárdon tanított egy szakközépiskolában.) 1974. szeptember 1. Munkaviszonyom kezdeté a Kincskeresésnél. 1975 októberé — első kötetem (Magdolnázár) megjelenése — és

családostul Szegedre költöztem. Hatvannyoleban voltam húszéves, talán ezért hatottak rám igen erősen ennek az évnek itthoni és nem itthoni eseményei. Meghatározó élményeim köztélésben: József Attila, Ady, Vörösmarty, Jeleny, Garcia Lorca, prózában: Tolstoj, Dosztojevszkij, Thomas Mann, Bulgakov, Mester és Margaritaja, Iszaak Babel novellái, Garcia Marquez Száz év magánya, a Biblia, elsősorban az evangéliumok, zenés (ami különös módon erősebben hat rám, mint az irodalom): Mozart mólban írott művei, a késői Beethoven és Schubert, Bartók, és a legfrissebb, megvilágosodás-szerű élményem, az Adyval egyenlő Mahler. Nem hiszek olyan költészet érvényességében, amely hagyományok (elsősorban a nemzeti költészet hagyományai) nélkül akar boldogulni.”

Az alkotói pályán jelentős eredmények következtek ezután: a Tűzbe vetett evangélium (1981) című verses-, majd a Szekszárdi mise című prózakötet, amely novellákat, kisregényt, drámát is tartalmazott, majd az eddigi utolsó verseskötet, az 1985-ben megjelent Döbling, melynek komoly elismeréseként Baka István lett az az évi Graves-díjas, Legutóbbi két könyve, A kisfiú és a vámpírok, valamint a nemrégiben megjelent Arsenyij Tarkovszkij-fordításkötete az e minemeknél csak nagyritkán tapasztalt hirtelenséggel fogott el a könyvesboltokból. (Igaz, a példányszám is mintha indokolatlanul alacsony lett volna.) Meg kell említenem a közelmúltban megjelent Brodskij- s a korábbi Szosznova-műfordításköteteket is.

Elmondható még: ez a költészet igen gyakran a „lételménylira” arculatára jellemző műveket mutat fel, költője sokszor mintha eleve ciklusokba írta (tehát nemcsak utólag rendezte) volna a verseket, melyekre szintén gyakorta jellemző az a ma már igen ritka, de a romantikusok óta jól ismert sajátosság, amit szokás „szerepirának” is nevezni, s hogy több versében fellelhető a középkor óta tipikus vált haláltáncmotívum, vagy az Adytól ismert „Uri vadász” képsora, társadalmi közegehez való viszonyitottsága.

Költői képei érzékletesek, finomak, metaforái hatásosan tömörnek, költészetén belül fejlődnek, vissza-visszatérnek, motívumrendszerré tömörülnek. Verseiből, prózai írásai-ból, egyik drámájából és műfordításaiból ad bőséges ízelítőt a JATE 8.15-ÖS CSOPORT a Royalban, december 12-én, hétfőn, 6 órai kezdettel. A műsort a csoport két nappal később, szerdán este 8.15-kor a bölcsészkaron, az auditorium maximumban megismétli. A szövegeket megszólaltatják: Czabarka Zsuzsanna, Benedek Ágnes, Fogas Ferenc, Lázár Éva Eszter, Perovics Zoltán, Samu Attila, Téglás Judit. Az est anyagát változtatta és a műsort rendezte: Samu Attila. Az estek házigazdájaként a költővel beszélget: Eiler Tamás, magyar—latin szakos bölcsész-hallgató

Reformínség

ugye nincs ember, pénz, paripa, fegyver. Mi lenne, ha egyszer a sok újság után kódorgó, miként Petőfinél, a nép, tengerként fölzúdulna, süvöltvén: nem érdekel?! Merthogy eközben persze orrbaszájba hirdetik a lapot. A tévében már szerdán este inycsiklandó részletek olvastatnak föl, meg egyáltalán: glasnosztj és peresztrojka és minden. Egyszerre mélysegesen megalázó és felháborító az egész.

Arrogáns jó tanácsokban persze most sincs hiány: fizessen elő a polgár. Ha még nem feledkezett volna meg arról, teljesen, micso-da elképesztő, abszurd és kezét ökölbe szorító az eljárás, mármint hogy

meg kívánják szabni, mit tegyen az egyén még oly esetben is, mint az újság-olvasás. És a jó közép-európai reakció: ja, kérem, akkor hallgasson. Eszi, nem eszi. Ez van. Magyarán: nyugodj bele, és kussolj. A régi nóta.

És ha uram bocsá', nem akarok előfizetni? Éppen költözöm. Költözni fogok. Nincs annyi pénzem. Nem is akarom minden héten Reformban részletetni a családomat, végtére ebből is megáthat a sok. Ez is „van”. Miként az egész helyzet is. A posta újfent bravúrosan bizonyította konzervatíván közép-európai mivoltát ebben a házban. Ezúttal szimbólumot teremtett. Reform — elvileg — van. Csak éppen így. Ínségesen. Úgy, hogy csak győzzük kibőjtölni.

Domonkos László